

pini, vdovi krškega mecena Martina Hočevarja, ki je ustanovo bogato podpirala. Zdaj je tam dom upokoencev. V Poljanah sta bila še dva podobna zavoda, Lichtenturn, zdaj dom srednješolk Anice Černejeve, bivša sirotišnica in šola za dekleta ter Marijanišče, zdaj dom učencev Ivana Cankarja, ki je bilo namenjeno revnim dečkom, zlasti sirotam. V tem delu Ljubljane je tudi cerkev Sv. Jožefa, veličastna, a zanemarjena stavba, zgrajena v letih 1912/13 in 1921/22; najdaljša cerkev ljubljanske škofije, ki pa je še danes ne morejo uporabljati v bogoslužne namene, ker so v njej delavnice Triglav filma! V neposredni bližini, na Ambroževem trgu, ki se imenuje po prvem slovenskem ljubljanskem županu, je zanimiv kamnit križ, ki ga je dal 1622 postaviti Tomaž Hren, znani ljubljanski škof kot znak zmage nad protestantizmom. Pomembnejša stavba v Poljanah je še Cukrarna, nekdanja sladkorna tovarna, ki je pogorela 1853, nakar so jo obnovili in uporabljali začasne nastanitve. Predvsem je znana po tem, da je v njej »nastajala in zorela slovenska moderna« z Josipom Murnom, Dragotinom Kettejem, Ivanom Cankarjem in Otonom Župančičem, ki je napisal tudi verze za spomenik 24 talcem, ki so jih Italijani postrelili v Poljanah kot kazen za umorjenega bivšega bana dravske banovine dr. Marka Natlačena. Zatem se avtor ponovno vrne pred Stolnico, kjer je v bližini spomenik Valentina Vodnika. Kraj za postavitev ni bil izbran narključno, kajti Vodnik je bil profesor in ravnatelj liceja, ki se je v njegovih časih vselil v prostore pred tem razpuščenega frančiškanskega samostana. V tem poslopju, ki je stalo na mestu današnje ljubljanske osrednje tržnice je bil pouk do velikega ljubljanskega potresa 1895, zatem pa so ga porušili. Po potresu je Ljubljana hitro menjala podobo. Polepšal in posodobil jo je daleč najuspešnejši župan Ivan Hribar. To je samo povzetelek treh od devetnajstih poglavij, v katerih, tako kot v ostalih, tenkočutno in barvito, na znanstveni podlagi opisuje tudi druge mestne predele, najprej središčne, potem pa še nič manj podrobno tudi tiste proti predmestjem, do Šentvida in Bežigrada, Polja, Trnovega in Viča, dokler se ne vrne k drugemu polu tistega, s čimer je začel, k razlagi antičnih napisov, tokrat v Narodnem muzeju in zaključil s svojim, v verzih in v latinščini napisanem pozdravom Ljubljani. Na kraju naj dodam, da je to knjiga za strokovnjake in ljubitelje vseh starosti, saj ta »ljubljski vseved« predstavlja mesto tako, da nam »sredi znanih stvari odpira nove poglede: tisto, mimo česar gremo največkrat miže, nam pokaže z novih vidikov, tako da spoznamo vrednote, ki jih doslej nismo imeli v evidenci; znano dobiva v luči novih informacij dodatne pomenske razsežnosti.«

Lojz Tršan

Handbücher und Karten zur Verwaltungsstruktur in den Ländern Kärnten, Krain, Küstenland und Steiermark bis zum Jahre 1918, Ein historisch-bibliographischer Führer - Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918, Zgodovinsko-bibliografski vodnik - Manuali e carte sulle strutture amministrative nelle province di Carinzia, Carniola, Litorale e Stiria fino al 1918, Guida storico-bibliografica. Graz-Klagenfurt-Ljubljana-Gorizia-Trieste 1988, str. 375.

Zgodovinsko-bibliografski vodnik Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918 so pripravili Štajerski deželni arhiv v Gradcu, Koroški deželni arhiv v Celovcu, Državni arhiv v Trstu, Državni arhiv v Gorici, Zgodovinski arhiv Ljubljana ter Arhiv SR Slovenije, izšel pa je v seriji objav Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu kot Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchives, Band 15. Publikacija je dosledno trojezična (nemško-slovensko-italijanska). Redakcijo te široko zasnovane in zahtevne publikacije je v sodelovanju z Ugom Covo, Vinkom Demšarjem, Pierpaolom Dorsijem, Gernotom Fournierjem, Karlom Spreitzhoferjem, Emo Umek in Wilhelmom Wadlom opravil ravnatelj Zgodovinskega arhiva Ljubljana dr. Jože Žontar, ki je tudi avtor same zamisli o pripravi popisa priročnikov in kart za območje nekdanjih notranjeavstrijskih dežel.

Vendar je prvotna zamisel o arhivsko tematskem pripomočku, ob resnem in visoko strokovnem delu vseh sodelavcev arhivov, ki so se odzvali tej akciji, prerasla v zgodovinsko-bibliografski vodnik. Popisu priročnikov in kart je dodan še obsežen oris upravne zgodovine od prvih stoletij novega veka do leta 1918.

Tako so v prvem poglavju pod naslovom Upravna zgodovina podani pregledi upravnih, sodnih, vojaških, lokalnih, gospodarskih, cerkvenih in drugih oblastev notranjeavstrijskih dežel, in sicer Notranjeavstrijska centralna oblastva in uprava notranjeavstrijskih dežel do srede 18. stoletja avtorja Karla Spreitzhoferja in sodelavcev Uga Cova, Pierpaola Dorsija, Eme Umek, Wilhelma Wadla in Jožeta Žontarja in Uprava Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja 1747/48 do 1848 ter Uprava Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja 1848 do 1918 avtorja Jožeta Žontarja s sodelavci Ugom Covo, Pierpaolom Dorsijem, Karlom Spreitzhoferjem in Wilhelmom Wadlom. Preglednim študijam je dodana Literatura k upravni zgodovini (izbor), ki je razdeljena na splošno literaturo, na literaturo za posamezna območja: Štajersko, Koroško, Kranjsko, mesto Trst in Istro, Goriško in Gradiško, Beneško Istro, Kraljestvu Italije in Ilirskim provincam odstopljena ozemlja in na dela, ki presegajo območja dežel ter na zgodovinske atlase. Bibliografija navaja tiske v jeziku originala, vsi naslovi, podnaslovi in opombe pa so trojezični.

Pregled razvoja ter vrste in značilnosti priročnikov o organizacijski in personalni strukturi uprave tako na ravni avstrijske države kot posameznih dežel je podal Gernot Fournier v prispevku Vrste in razvoj priročnikov o organizacijski strukturi. To so predvsem priročniki, šematizmi, instančni in uradni koledarji, adresarji, almanahi, skratka »vodniki skozi pragozd institucij« kot jih imenuje avtor. Pregled topografskih izmerjenj in kartiranja ozemlja monarhije pa je prikazal v svojem prispevku Upravne karte za Štajersko, Koroško, Kranjsko in Primorje od srede 18. stoletja do 1918 Branko Korošec.

V drugem - osrednjem delu knjige sta objavljeni bibliografija priročnikov o organizacijski strukturi in bibliografija upravnih kart, ki so ju izdelali Adele Brandi, Ugo Cova, Vinko Demšar, Pierpaolo Dorsi, Gernot Fournier in Wilhelm Wadl. Prva obsega 252, druga 89 naslovov. Bibliografija priročnikov je razdeljena na splošne priročnike (državne, deželne in organizacijske strukture različnih področij v koledarjih, adre-

sarjih, vodnikih itd.), priročnike za posamezna področja (upravna, avtonomna, pravnosodna, policijska, vojaška in druga oblastva, šolstvo, cerkev, zdravstvo, gospodarstvo itd.), sezname in leksikone krajev ter občin in na deželne topografije. Priročniki oz. serije priročnikov so urejeni tematsko, teritorialno in kronološko. Poleg osnovnih bibliografskih podatkov je navedeno tudi njihovo nahajališče. To so v glavnem knjižnice arhivov, ki so sodelovale pri pripravi te publikacije. Izjema je le Ljubljana, kjer je bilo potrebno zaradi drugačne organiziranosti v preteklosti, pritegniti še knjižnico Narodnega muzeja, Narodno in univerzitetno knjižnico, Slovansko knjižnico ter knjižnici Nadškofijskega arhiva in Slovenskega šolskega muzeja. Prav tako so tudi pri nahajališčih upravnih kart upoštewane zbirke kart v Narodni in univerzitetni knjižnici, Narodnem muzeju in Zemljepisnem muzeju Slovenije v Ljubljani.

Na koncu so dodani osebna kazala k bibliografiji priročnikov o organizacijski strukturi in k bibliografiji upravnih kart, stvarno in krajevno kazalo k upravni zgodovini ter sedem skic upravne razdelitve Notranjeavstrijskih dežel.

S publikacijo Priročniki in karte o organizacijski strukturi do leta 1918 smo dobili ne samo prepotrebni pripomoček organizacijske strukture upravnih, sodnih, vojaških, cerkvenih, lokalnih in gospodarskih oblastev Goriške, Istre, Koroške, Kranjske, Štajerske in Trsta v zadnjih dveh stoletjih habsburške monarhije, ampak tudi celovit pregled upravne zgodovine omenjenih dežel. Žal je zaradi prevelikih organizacijskih naporov izpadlo Prekmurje. Poleg tega bo publikacija slovenskim arhivskim delavcem, raziskovalcem, študentom in drugim koristen in nepogrešljiv pripomoček pri pravnozgodovinski terminologiji.

In ne nazadnje, je to delo potrditev uspešnega strokovnega sodelovanja arhivskih ustanov treh sosednjih dežel.

Marjeta Adamič

V l a d o V a l e n č i č, *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*; Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana in Partizanska knjiga, 1989, 260 str.

Vlado Valenčič, ki ga slovenski zgodovinarji poznamo predvsem kot zgodovinarja Ljubljane, je našim knjižnim policam prav gotovo dodal imenitno in tudi po tematiki zelo zanimivo knjigo. Delo posega v razgibano zgodovino ljubljanskih uličnih imen. Krasi ga svež in eleganten stil pisanja. Obogateno je s številnimi fotografijami. Znano je, da je bil pisec dolga leta vesten arhivar Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Bil je vnet za svoj poklic. Na to še danes opozarjajo sledovi njegovega garanja. Njegovo arhivsko delo je bilo osredotočeno na arhivske fonde mesta Ljubljane in na podlagi tega dolgotrajnega in sistematičnega dela je napisal številne zgodovinske raziskave. Tudi Zgodovina ljubljanskih uličnih imen predstavlja resno historično publikacijo, ki izžareva nujno povezavo avtorjeve erudicije s poznavanjem arhivskega gradiva. Knjiga namreč na novo oživlja ulična imena, ki so zakopana v prašnih dokumentih. Ljubljanska mestna zgodovina se nenazadnje izraža tudi v uličnih imenih. Kljub temu, da gre le za